

מנחם ג. גלן

צער גידול בנות

(רשימת בקורת*)

קשים הם החיים למהגרים היהודים באמריקה, קשה שבעתים למהגרים שהם גם בני תורה, וקשה עוד מזה לגדל בנים ובנות שם. הרחוב הסואן בולע אותם, הנה היו קטנים, הנה היו ברי שותך ואך גדלו והלכו להם באשר הלכו. כן ביחוד בעיירות הנדחות שבניו-אנג'לנו או במערב הרחוק והרחב — שם ההתבוללות גדולה ונשואי התערוכות הם מימים בכל יום, ואף ה"סיר-מונים" (דרשות) של ה"רביים" אינם יכולים לעמוד בפרץ.

עוד לא נערך כראוי בספרותנו ההוי האמריקאית, ידעו רק כי אמריקה היא הדודה העשירה התומכת בארץ ישראל ובארצות הגולה, ואילו באה העת שהי דודה ירדה מנכסיה ונשארה עניה וערי-טילאית, וכדאי עתה לעשות חשבון-הנפש: שלשת המליונים ויותר שבארצות הברית (חויז מקמליון שנמצא בכל אמריקה בדרום ובמרכז) מה תהא עליהם?

(* ראובן גרוסמן: "אב ובתו". ספור. הוצאת ספרים "מצפה". תל אביב תרצ"ד, עמ' 237.

אחד מן הסופרים הצעירים שבמחננו, ראובן גרוסמן, יחיד סגולה זה, שהיתה לו הזכות להולד באמריקה, (בשיקגו המערבית, בכית עברי, וכאווירה עברית טהורה) ספג אל תוכו את תהווי המצוי-אותי של ארצו מכורתו ועמד על טיבה ומהותה של היהדות האמריקאית, הוא הציץ בחיים הערטילאיים, הרגיש אותם, הבין אותם ומסר אותם כמו שהם על סכר:

"נוטע אב שניצל עם בתו בדרך נס מהפרעות באוקריינה, לאמריקה, ר' מר-דכי בראורין ואדם חשוב ולאה בתו היקרה. נופל אל התהום הניו-יורקית שלאחר המלחמה, עוברות עליו כל קהרי-פתקאות, מתגלגל בהכנסת אורחים, מוצא סוף סוף מנוחה בכית אשה אלמנה טובת לב, מצליח מעט. נוסע לעיירה קטנה, נעשה לסוחר-רוכל ועולה בעשי-רותו. מוצא סוף סוף מנוחה נפשית וחמרית, לוקח לו לאשה את האלמנה מטיבתו מימים ראשונים להגירתו. ואי-קופץ עליו רוגזו של בתו, ג'יימס אחד, פועל בכית אביה מתאהב בלאה הנסויאת כבר לן סי. הבת נגזלה ממנו,

בתו ששמר עליה מפני הפורעים באי-רופה, הולכת אחרי מאהבת, ואולם — "אשרה" המדומה של לוסיל לא האריך ימים. נקעה נפשו של ג'יימס ה"גוי" בלאה היהודיה והשליכה כנצר נתעב, ברח, ממנה. וסוף סוף לאחר הרפתקאות שונות שבה הבת אל בית אביה, בה כשעה שאביה חושב למכור את הכל כארץ הנכר ולהתחיל בזקנותו עוד הפי-עם חיים חדשים. בארץ אבות, ארץ ההי-וה והעתיד.

זהו בקצרה תוכן הספר שמחברו פרא לוי "ספור", ושבאמת הנתו רומן עפ"י מבנהו וגם על פי תסבוכת העלילות שבו, יש למשל תמונה נהדרת ומכא-כה ממר הנדל, שירא את אשתו ועושה טובות שלא מדעתה לר' מרדכי סוני-קין, נכור הספור, וכמה פתום יש בספור היוושל ר' מאיר הולצמן, זה שנסע באניה יחד עם מר סונקין, בשמחה ובתקוה, הלא לכנו דוד הוא בא. וקר-תו והתנכרותו של בנו זה אל אביו, ור' מאיר הזקן נשאר בודד בעיר הקרה והזרה, עד שהובא לבית החולים בו שכבה חולה בתו של רעו, מר סונקין. וכיצד מת אדם גלמוד זה, וכן מלא הספר תמונות ודמויות רבות מענינות בתכנו ומושכות בחומר האנושי שבו. וכמה מטיב גרוסמן לתאר את דו-פק החיים הניו-יורקי:

"אין זמן לחיות כנראה... אוטומי-ביל רץ; בן אדם אץ... לאן? לשם מה?... אין זמן לחיות, ובכן מה בצע?... לחיות?... להתקיים: אכן להתקיים!... מלחמה היא זו מלחמת הקיום: בהלה — מבוכה — ריצה — הפיזה. עד כדי רציצת הגולגולת והפחת הנשמה, מלח-מה של התחרות! — "ומ' 37): ועוד תמונה מן הרחוב עצמו:

"והכתים — בתי חומות: כלאי-אדם, הנה אם מוציאה ראשה אל גזוז-טרת ההצלה ותולה ככסים וחיתולים על חבל שמתחה מקצה אל קצה, ופניה כה מעונים ומפיקי סבל וסבלנות... הנה עני המחזר על הרחובות בבקשו נרבות עלובות... פועה ללא אוזן קשבת אל אויר העולם הסואן, הרץ, האץ, הבהול והמבוהל — — — הנה לוויה עוברת. נקישת "צדקה תציל". צריחות בכיה של האלמנה והיתומים... ועל כל הכי-בודה הזאת, עובר אחד רכוב על אופ-ניים מצטלצלים: פנו דרך! פנו!... מע-בר מזה — זיע, גיע, שאון תוסס ומי-עכו מזה — העלמת עין ואדישות... מצד אחד: אסון ושבר, חיים קשים, ובשני שורק לו צעיר קלילות ובשויון נפש ומפריח יוניו מעל גג אחד הב-תים" (עמ' 38).

כה מתאר לו גרוסמן את העיר היותר גדולה בעולם, את מרוצה ואת

דופקה, את חייה ואת מותה... מזכיר ברב את המחזה הידוע לאלמר רייס הר-רמטיסטון היהודי האמריקאי "מחזה הרחוב". גם גרוסמן וגם רייס יכולים במלים אחרות בודדות לתת תמונה של-מה של רחוב ניו-יורקי.

כמו כן יכול גרוסמן לתאר בקצרה את החיים הערטילאיים שבעיירה קטנה באמריקה: "יהודים רבים אין בסביבה. שלשה בסך הכל. מילמן הסנדלר, שנקר החייט, ומזוס המוכר מיני ארג... יל-דיהם רובם נולדו בכאן. הם ידעו את המקום ואת יושביו, וכמותם כגויים ממש... לא אל, יא קדושת, לא יהדות: לא כלום! ביניהם לבין עצמם לא היה כל שלום. קרועים ונפרדים היו, מתביי-שים ביהדותם ומתאמצים לכסות על השם היהודי. מעמידים לראות את ה"ק" ריקטמס טרי" (אילן הנוצרי) וחוגגים את איסטר (פסחא), עם כל בני הי-שוב" (עמ' 123):

הרי בכאן תמונה ממשית ויותר מדי ריאליית מההוי האמריקאי. ולחיים כאלה הוא מבא את ר' מרדכי סונקין ובתו לאה (לוסי) וצער גידול הבת מתחיל. בתו היחידה נקרעה ממנו, ראשית כשהתחתן הוא, ושנית כשנאמרקנה הבת, ואחרי כן באה הטרנדיה. האב שב הביתה מאחת נסיעותיו בכפויים ומוצא, כי הבית ריק. עובתו בתו, "יצי-

אתני בתי, יצאתני!... האם אין לב לה להרגיש ולהבין?... ועלי על אביה לא חסה? הנה, אלי, אלי, איככה? איככה? עם ג'יימס — עם "גוי". לאה ב"ר מר-דכי ב"ר שלום שכנא הנאון! לא אשת... אשת לא שלנו!"

"וברממת הדממות המהוללה באפלו של לילה ללא נחמה וללא טיף נהרה נשמע נהי ינשוף קודר, עריר-שיר... ויצטרף עם הנה נשמת אב שכול ודות, נשמה המפליטה קינתה לחלל מיותר ונבוב — — — " (עמ' 18).

רק מי שעבר עליו שכול יכול להבין לנשמתו של האב הדואב!

סגנונו של גרוסמן הוא טהור, מלוי טש, שירתי ויחד עם זה פשוט וחודר וישר, חסרה בו אותה העקמומיות הלי שוגית שהרבה מסופרינו הוטאים בה מתאר הוא ומייצג את העלילות כמו שהן. אינו קופץ מענין-לענין בלי סי-שור הגיוני. והעיקר: אך לקחת את הס' פר בידך לא תניחנו עד שגמרתו. ועוד: לזמן ארוך תזכור את העלילות והמקרים שבו — אורך זכרון ספר מי-דה טובה היא למוד בה טיבו של החי-בור כשהוא לעצמו. ועל כלם, כתוב הוא ברגש וברצינות — שני דברים הנחוצים למחבר בהבנת נפש גבוריה. יודע גרוסמן את גבוריו, וקוראיו ידעו אותם מתוך ספרו.